

Dnr Ju2024/02070

Till:
Justitiedepartementet
ju.remissvar@regeringskansliet.se
Kopia:
ju.nm@regeringskansliet.se

Svenska Röda Korsets yttrande över betänkandet; Mottagandelagen - en ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande (SOU 2024:68)

Svenska Röda Korset har beretts tillfälle att lämna synpunkter på betänkandet ”Mottagandelagen - en ny lag för ordnat asylmottagande och effektivt återvändande” och vill med anledning av detta framföra följande (i för Svenska Röda Korset relevanta delar).

Sammanfattning av Svenska Röda Korsets synpunkter

- Svenska Röda Korset ser positivt på införandet av en ny lag - Mottagandelagen men avstyrker de villkor som följer med den nya lagen i syfte att uppnå ett mer ordnat mottagande och effektivt återvändande.
- En allmän förutsättning för att genomföra förslagen i utredningen är att nuvarande boenden som erbjuds förbättras och att samtliga boendeformer håller en god standard och säkerställer ett grundläggande skyddsperspektiv.

- När det gäller alla de åtgärder som föreslås i utredningen vill vi särskilt betona vikten av att de är proportionerliga och respekterar den personliga integriteten och grundläggande mänskliga rättigheter.
- Svenska Röda Korsets avstyrker samtliga förslag där nedsättning och indragning av dagersättning används som effektivt styrmedel. Detta riskerar bidra till allvarliga humanitära konsekvenser och svårigheter för individen att kunna tillgodose sina mest grundläggande behov.
- Svenska Röda Korset avstyrker förslag om införande av närvarokontroll och geografisk begränsning för individer då vi inte anser att status som asylsökande är en tillräcklig anledning för att begränsa en persons rörelsefrihet och privat- och familjeliv.
- Vi tillstyrker utredningens förslag att även vuxna utan barn fortsättningsvis ska omfattas av mottagandelagen och kunna få rätt till bistånd efter att beslutet om avvisning eller utvisning har vunnit laga kraft och en eventuell tidsfrist för frivillig avresa har löpt ut. Vi avstyrker dock utredningens förslag om att villkora bistånd till målgruppen.
- Svenska Röda Korset avstyrker förslaget om anmälningsskyldighet för personer som har ett avlägsnandebeslut som ska verkställas, mot bakgrund av att åtgärden inte föregås av en individuell prövning och den föreslagna frekvensen på omfattningen, närmast ter sig ha formen av ett beslut om uppsikt, dvs. ett alternativ till förvar.
- Svenska Röda Korset välkomnar förslaget om att reglerna om dagersättning ska indexeras och utformas så att det finns en koppling till grunderna för beräkning av försörjningsstödet enligt socialtjänstlagen. Däremot noterar vi att den procentsats av

riksnormen för personliga kostnader som dagersättningen ska beräknas på inte resulterar i någon faktisk förändring av den summa som gäller idag vilket är anmärkningsvärt.

- Svenska Röda Korset avstyrker förslaget att personer som omfattas av mottagandelgen inte under några omständigheter ska ges rätt till så kallat nödbistånd.
- Vi tillstyrker utredningens bedömning att socialnämnden ska vara ansvarig för insatser i form av stöd och hjälp i boende eller särskilda boendeformer samt skyddat boende och annat lämpligt tillfälligt boende till följd av hot, våld eller andra övergrepp.

Svenska Röda Korsets utgångspunkter för yttrandet

Svenska Röda Korsets uppdrag är att förhindra och lindra mänskligt lidande, skydda liv och hälsa och att säkerställa respekt för varje människas värde. Inom ramen för det uppdraget arbetar Svenska Röda Korset bland annat för att säkerställa respekt för internationell humanitär rätt, mänskliga rättigheter och humanitära värderingar och principer. Svenska Röda Korset har lång erfarenhet av arbete för och med människor på flykt globalt, nationellt och lokalt. Vi finns med från flyktens början i konflikt och katastrof, längs flyktens väg, till ankomsten i Sverige, asylprocessen och etableringen i samhället. Vi har under lång tid varit en aktiv del av och nära följt den svenska migrations- och asylpolitiken likväl som utvecklingen på europeisk och global nivå.

Svenska Röda Korsets verksamhet inom migrationsområdet är således brett och omfattar bland annat stöd i mottagandet. Vårt arbete är behovsbaserat och målgruppen är personer i behov av skydd och migranter i särskild utsatthet. Svenska Röda Korset har en närvaro på ett stort antal boenden runtom i landet.

Aktiviteterna består både av materiellt och socialt stöd, inklusive aktiviteter för barn på flertal boenden. I de situationer där våra lokalföreningar inte har möjlighet att organisera verksamhet direkt på asylboenden erbjuds i många fall social samvaro på våra lokala mötesplatser. Röda Korsets mötesplatser är tillgängliga för människor som bor i EBO/privata boendeformer, men även för de som bor på anläggningsboende där möjlighet finns att delta i verksamhet på annan plats. Här finns hälsofrämjande verksamheter, information och möjlighet att få grundläggande behov tillgodosedda. Vi erbjuder träna svenska, samhällsorientering och läxhjälp. I situationer då Sverige tar emot ett större antal asylsökande bistår Svenska Röda Korset även vid det direkta mottagandet. Vi möter då upp vid ankomstplatser som hamnar, flygplatser och tågstationer, samt vid Migrationsverkets mottagandeenheter. Vi ger psykosocialt stöd, information och materiellt stöd vid behov.

Svenska Röda Korsets synpunkter på utredningens förslag

Allmänna kommentarer

Förevarande utredning har i huvudsak bestått av att se över nuvarande lag om mottagande för asylsökande mfl (LMA), lämna förslag på åtgärder för ett mer ordnat mottagande samt analysera hur rådande lagstiftning förhåller sig till EU:s miniminivå samt gränsdragning med övrig nationell lagstiftning. Vi ser positivt på införandet av en ny lag - Mottagandelagen - med syftet att uppdatera och tydliggöra omfattning, gränsdragning mellan annan lagstiftning och åtgärda luckor. Vi ser dock allvarligt på de många villkor som följer med den nya lagen i syfte att uppnå ett mer ordnat mottagande. Vi delar inte utredningens förslag på kontrollåtgärder, restriktioner och sanktioner. Detta riskerar snarare leda till ökad utsatthet och misstänkliggörandet av asylsökande som grupp.

I utredningens delbetänkande ”En ny ordning för asylsökandes boende”¹ föreslås åtgärder som gör det svårare för asylsökande att bo i eget boende genom att knyta grundläggande förmåner till boende i asylboende. I vårt remissyttrande² avråder Svenska Röda Korset från att införa obligatoriska vistelser på asylboenden utan en tydligare analys av orsakerna bakom att asylsökande väljer bort Migrationsverkets asylboenden. En allmän förutsättning för att genomföra förslagen i utredningen är att nuvarande boenden som erbjuds förbättras och att samtliga boendeformer håller en god standard och säkerställer ett grundläggande skyddsperspektiv. Svenska Röda Korsets erfarenheter visar att den psykosociala boendemiljön påverkas av hur ett boende är utformat, vilka aktiviteter som finns tillgängliga och genomförs, samt vilken kompetens och rutiner den boendepersonal och annan personal som arbetar på boendet har. Därtill är kunskap om olika gruppers behov av särskild betydelse.

När det gäller alla de åtgärder som föreslås i utredningen vill vi särskilt betona vikten av att de är proportionerliga och respekterar den personliga integriteten. Vidare är det yttersta vikt att asylsökande får tydlig information om sina skyldigheter och vilka sanktioner som följer därav om reglerna inte följs.

Svenska Röda Korset välkomnar möjligheten att överklaga beslut om tillstånd och vill i detta avseende särskilt understryka vikten av att besluten som fattas ska vara baserade en individuell, objektiv och opartisk grund samt att de är motiverade – dvs. grundläggande rättssäkerhetsprinciper som gör sig särskilt påminna när den enskilde inte, enligt utredningens förslag, ska ges rätt till juridiskt stöd från staten i fråga om ett överklagade. Vi vill samtidigt påtala risker utifrån grundläggande rättssäkerhetsgarantier att inte ges rätt till omprövning av de föreslagna åtgärder som inte utgör formella individuella

¹ [En ny ordning för asylsökandes boende, SOU 2022:64](#)

² [svenska-roda-korsets-remissvar-delbetankande-en-ny-ordning-for-asylsokandes-boende.pdf](#)

beslut men som ändå utgör inskränkning av grundläggande rättigheter, såsom närvarokontroll och geografisk begränsning.

Vi anser att den föreslagna åldersgränsen på 16 år för undantag, som presenteras i utredningen, bör revideras för att inkludera alla barn, det vill säga individer upp till 18 år, i enlighet med definitionen i barnkonventionen.³

4 Vilka som omfattas av lagen

4.3.1 Mottagandelagen ska omfatta personer som har sökt asyl och personer med tillfälligt skydd

Utredningen föreslår att Mottagandelagen ska omfatta utlänningar som ansökt om uppehållstillstånd som flykting eller alternativt skyddsbehövande samt utlänningar som har ansökt om eller beviljats uppehållstillstånd med tillfälligt skydd eller efter tillfälligt skydd. Personkategorin ”tillståndssökande” tas inte med i mottagandelagen.

Svenska Röda Korset tillstyrker utredningens förslag om den personkrets som omfattas men viktigt att säkerställa att inga personer förbises genom de föreslagna begränsningarna.

4.3.2 Personerna ska upphöra att omfattas av mottagandelagen när de folkbokförs eller lämnar landet

Utredningen föreslår att en asylsökande ska upphöra att omfattas av mottagandelagen när han eller hon samtidigt har uppehållstillstånd och är folkbokförd. De som omfattas av systemet med anvisning enligt bosättningslagen ska dock inte upphöra att omfattas av mottagandelagen innan de har tagits emot i en kommun efter anvisning eller tackat nej till en sådan anvisning. Personer som inte har uppehållstillstånd ska upphöra att omfattas av mottagandelagen när de lämnar landet.

³ FN:s konvention om barnets rättigheter, art 1

Svenska Röda Korset tillstyrker förslaget att personer med lagakraftvunnet avslagsbeslut ska omfattas av mottagandelagen fram till dess att de lämnar landet. Detta förtydligar Migrationsverkets ansvar även efter att ett utvisningsbeslut har fattats. Genom denna förändring ges personer med särskilda behov möjlighet att erhålla omsorg på ett mer värdigt sätt än vad som är fallet idag. Vi anser att detta är ett viktigt steg mot att säkerställa grundläggande rättigheter och omsorg för alla individer, oavsett deras juridiska status. Vi avstyrker dock de förslag på villkor och sanktioner som ställs på individen för att kunna ta del av förmåner enligt rättigheter. Se vidare under avsnitt 7.

5 Åtgärder för ett ordnat mottagande av asylsökande

Utredningen har haft i uppdrag att föreslå nya bestämmelser för ett mer ordnat mottagande med fokus på skyldigheter för individen. Utredningens huvudförslag är att asylsökande ska vara skyldiga att bo på tilldelat asylboende och uppfylla de krav som ingår i en närvarokontroll för att säkerställa att personen faktiskt bor där, samt att vistas inom ett begränsat geografiskt område. Vidare föreslås ytterligare restriktioner med efterföljande sanktioner.

Svenska Röda Korset avstyrker utredningens förslag om kontrollåtgärder, restriktioner och sanktioner som metoder för uppfyllandet av ett mer ordnat mottagande. Detta riskerar leda till ökad utsatthet och ett misstänkliggörande av asylsökande som grupp. Att införa förslag som både direkt och indirekt innebär en begränsning i människors rörelsefrihet och privat- och familjeliv kräver noggranna avvägningar, inte minst gällande proportionalitet och effektivitet i förhållande till måluppfyllelsen. Vi anser inte att status som asylsökande är en tillräcklig anledning för att begränsa en persons rörelsefrihet. Utifrån våra erfarenheter ser vi inte heller att asylutredningen idag nämnvärt skulle effektiviseras genom att individer vistas på boenden

med begränsad rörelsefrihet. Att på förhand införa så pass ingripande åtgärder i den personliga friheten är således inte tillräckligt befogat utifrån de argument som utredningen lägger fram. Det omarbetade mottagandedirekt ger visserligen medlemsstaten möjlighet att införa förslag likt dessa, men förslagen behöver föregås av en mer omfattande behovsanalys för vidare åtgärd.

Svenska Röda Korset har tidigare påtalat vikten av att noga analysera anledningarna till att personer trots svåra förhållanden idag ändå i huvudsak väljer eget boende och aktivt väljer bort asylboenden. I delbetänkandet till utredningen⁴ lyfts att många asylsökande inte väljer eget boende utan snarare väljer bort boende på asylboende av olika anledningar. Alternativet att bo på asylboende anses således av många vara sämre än att ordna boendet själv. Som vi påtalat i vårt remissyttrande till delbetänkandet⁵ önskar Svenska Röda Korset att en tydligare analys görs av orsakerna bakom att asylsökande väljer bort Migrationsverkets asylboenden då detta hade kunnat ge bättre utrymme för att ge mer långsiktigt hållbara förslag för boendeformer i enlighet med asylsökandes behov. Oavsett modell för boende anser Svenska Röda Korset att det är viktigt att det finns flexibilitet för att kunna ta hänsyn till särskilda skäl som en person kan ha för att välja ett specifikt boende, det kan vara närheten till anhöriga, särskild vård eller stödjande nätverk för särskilt sårbara grupper. Barns särskilda behov och rättigheter ska vara vägledande.

Resultat från en intern kartläggning som vi låtit genomföra av nuvarande förhållanden på utvalda asyl- och flyktingboenden anser Svenska Röda Korset att nuvarande boenden måste ses över och utvecklas för att säkerställa en god fysisk och psykosocial boendemiljö. ⁶Att införa positiva incitament

⁴ [En ny ordning för asylsökandes boende, SOU 2022:64](#)

⁵ [svenska-roda-korsets-remissvar_delbetankande_en-ny-ordning-for-asylsokandes-boende.pdf](#)

⁶ Besökta anläggningsboende i Migrationsverkets regi: Gävle, Malmö, Burlöv, Vänersborg, Halmstad och Flen.

baserat på en grundligt genomförd analys ökar sannolikheten för att skapa hållbara lösningar över tid, samtidigt som sanktioner som riskerar att öka utsattheten för människor som redan befinner sig i svåra situationer kan undvikas. Beroende av vad en sådan analys visar kan positiva incitament exempelvis vara att öka attraktiviteten för asylsökande att bosätta sig på anläggningsboende, erbjuda kvalitativa boenden i utvalda bostadsområden eller möjliggöra för människor att välja andra boenden genom att öka deras möjligheter att efterfråga bostäder i andra områden.

5.2 Asylsökandes närvaro på asylboendena ska kontrolleras

Utredningen föreslår att asylsökande ska delta i närvarokontroll genom att registrera sitt kort som intygar att innehavaren omfattas av mottagandelagen på det asylboende där den asylsökande tilldelats plats. En asylsökande ska kunna beviljas tillstånd att utebli från ett eller flera kontrolltillfällen om det finns särskilda skäl. Närvarokontrollen ska inte omfatta barn under 16 år.

Svenska Röda Korset avråder från att föreslå åtgärder som begränsar människors rörelsefrihet och möjlighet att interagera och integreras i samhället, dvs. rätten till ett privat- och familjeliv. Vi avstyrker således förslaget på att införa närvarokontroll då vi inte bedömer att det är proportionerligt att begränsa en individs rätt till rörelsefrihet enbart utifrån individens status. Att införa närvarokontroll på boende som en metod att indirekt öka kontrollen över individens rörelsefrihet och rätt till privatliv bör i stället vidtas med stor försiktighet. I detta avseende ska understrykas att asylsökande som huvudregel, fram till dess att de meddelats ett avlägsnandebeslut som vunnit laga kraft, har en rätt att uppehålla sig i Sverige. Att i ett sådant fall kräva att individen dagligen ska vistas på ett tilldelat asylboende och spendera sin dygnsvila där innebär mycket stora inskränkningar i individers rörelsefrihet som garanteras enligt grundläggande

konventioner om mänskliga rättigheter.⁷ Görs inskränkningar i denna rättighet måste de tydligt utredas och motiveras samt, efter noga avvägning, bedömas vara proportionerliga och effektiva utifrån måluppfyllelsen.⁸ Utifrån utredningens motiveringar delar vi inte den bedömning som gjorts att begränsningen utgör en proportionerlig åtgärd för att upprätthålla kontrollen över var asylsökande befinner sig och därtill säkerställa att de är tillgängliga för prövningen av asylansökan och andra insatser.

Om närvarokontroll ändå genomförs delar vi utredningens uppfattning av vikten att införa undantag och välkomnar de exempel som utredningen nämner. Vi ser dock gärna att fler undantag görs utifrån individens situation och i situationer som inte är lika brådskande, samt att det administrativa förfarandet ska vara så enkelt och tillmötesgående som möjligt. Detta för att möjliggöra mer spontana aktiviteter som inte alltid kan förutses och inte hindras på grund av att ansökan inte hunnit administreras i tid. Vi välkomnar ett tydligt fokus på barnets behov och att barnets bästa ska vara vägledande i de undantag som beviljas. Samtidigt vill vi betona vikten av att vuxna också ges möjlighet att röra sig fritt i samhället och ges faktiska möjligheter att skapa ett socialt nätverk och ingå i sociala sammanhang. Detta är fundamentalt både för individens psykiska välmående och för integrationen. Undantag som beror på sjukdomstillstånd behöver både omhändertagna akuta såväl som längre behandlingar, vilket förutsätter att en ansökan kan ske på ett så enkelt sätt som möjligt och där flexibilitet kan tas till den individuella situationen.

5.3 Asylsökande ska vistas inom ett begränsat geografiskt område

Utredningen föreslår att asylsökande ska vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område, som ska omfatta det län där asylboendet är

⁷ *Europakonventionens fjärde tilläggsprotokoll art 2 samt Internationella konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter art 12*

⁸ [*CCPR General Comment No. 27: Article 12 \(Freedom of Movement\) | Refworld*](#)

beläget. Skyldigheten ska gälla under hela den tid som prövningen av asylansökan pågår. En asylsökande ska kunna beviljas tillstånd att tillfälligt vistas utanför området om det finns särskilda skäl.

Vi avstyrker förslaget om att begränsa asylsökandes rörelsefrihet till det län där asylboendet är beläget. Detta då vi anser att åtgärden inte är motiverad eller proportionerlig utifrån måluppfyllelsen. Vi noterar att åtgärden stöds av det omarbetade mottagandedirektivet⁹ men anser inte att utredningens presenterat tillräckliga välgrundade argument som motiverar införandet eller att det är en proportionerlig eller nödvändig åtgärd utifrån syftet att införa ett mer ordnat mottagande för asylsökande.

Gällande undantag på grund av särskilda skäl se ovan 5.2.

5.4 Migrationsverket ska i vissa situationer kunna fatta individuella beslut om boendeskyldighet och anmälningsskyldighet

Utredningen föreslår att Migrationsverket ska i vissa situationer vid behov kunna fatta ett individuellt beslut om boendeskyldighet för en asylsökande av hänsyn till allmän ordning eller för att effektivt hindra den asylsökande från att avvika. I dessa situationer ska Migrationsverket även kunna fatta individuella beslut om skyldighet att anmäla sig till Migrationsverket vid vissa angivna tidpunkter, för att säkerställa att beslutet om boendeskyldighet följs eller för att förhindra att sökande avviker.

Svenska Röda Korset avstyrker förslaget då vi inte anser att de ingripande åtgärderna är motiverade eller att kriterier som avses ligga till grund för beslutet inte är tillräckligt objektivt formulerade. Formuleringen ”vissa situationer vid behov” med hänvisning till EU-rättens tolkning av allmän ordning är förhållandevis vaga begrepp där särskild vikt ska läggas vid att det

⁹ [Europaparlamentets och rådets direktiv \(EU\) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd](#)

i nuläget saknas tydlig vägledning och praxis avseende begreppet “allmän ordning” innebörd enligt mottagandedirektivet. I avsaknad av praxis riskerar detta därmed att lämna ett alltför stort utrymme till godtyckliga bedömningar som äventyrar rättssäkerheten i frågor som har en mycket stor påverkan på individens rätt till rörelsefrihet. Svenska Röda Korset ställer sig vidare frågande till utredningens slutsats att föreslagna åtgärder utgör en proportionerlig begränsning av rätten till rörelsefriheten, detta utifrån att inget ställningstagande görs avseende omfattningen av de individuella beslut om anmälningsskyldighet som ska kunna fattas av beslutande myndigheter – en fråga som istället överlämnas till regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer. Om förslagen kommer att realiseras vill Svenska Röda Korset, likt utredningen påtalar, understryka vikten av att anmälningsskyldigheten utformas utifrån individens situation samt att den kan genomföras utan att det hindrar skolgång, tillgång till vård, möten med myndigheter, deltagande i aktiviteter som anordnas eller arbete under ordinarie arbetstider. Vidare ser vi det som en förutsättning att asylsökande med ett individuellt beslut om anmälningsskyldighet ska kunna beviljas tillstånd att utebli från ett eller flera anmälningstillfällen om det finns särskilda skäl. Detta särskilt i ljuset av att utredningen öppnar upp för möjligheten till en omfattande anmälningsskyldighet. I denna del hänvisar vi till vårt tidigare redovisade ställningstagande i fråga om “särskilda skäl” (se 5.2).

5.4.7 Asylansökan kan komma att betraktas som återkallad om anmälningsskyldigheten inte fullgörs

Utredning lämnar inget särskilt förslag i detta hänseende utan hänvisar istället till bestämmelserna i den nya asylprocedurförordningen¹⁰ vilket möjliggör i vissa situationer en implicit återkallelse av en asylansökan.

¹⁰ [Europaparlamentets och rådets förordning \(EU\) 2024/1348 av den 14 maj 2024 om upprättande av ett gemensamt förfarande för internationellt skydd i unionen och om upphävande av direktiv 2013/32/EU](#)

En återkallad asylansökan innebär mycket stora rättsverkningar för individen. Därmed är det av yttersta vikt att den enskilde delges tydlig information om möjliga sanktioner av att inte följa anmälningsskyldigheten. Därtill bör bedömningen avseende när en person inte anses fullgöra anmälningsskyldigheten tydliggöras; givet konsekvenserna av en återkallad asylansökan måste det stå klart för individen under vilka förutsättningar anmälningsskyldigheten inte anses uppfyllt.

5.5 Dagersättningen ska sättas ned om den asylsökande vistas utanför det län där asylboendet är beläget eller åsidosätter en individuell anmälningsskyldighet

Enligt utredningens förslag ska daggersättningen kunna sättas ned för asylsökande som utan tillstånd vistas utanför det län där deras asylboende är beläget eller åsidosätter en individuellt beslutad anmälningsskyldighet. Beslutet om nedsatt daggersättning på grund av åsidosättande av områdesbegränsningen ska gälla i en vecka. Om den asylsökande skulle vistas utanför länet flera dagar i rad, bör varje dag föranleda en veckas nedsättning. Beslut om nedsatt daggersättning på grund av åsidosättande av anmälningsskyldighet ska gälla två veckor. Om den asylsökande uteblir vid fler tillfällen ska ytterligare nedsättningar kunna göras med två veckor per tillfälle. Dagersättningen ska inte sättas ned om åsidosättandet av områdesbegränsningen berodde på orsaker som den asylsökande inte rådde över.

Det är Svenska Röda Korsets bestämda uppfattning att nedsättning och indragning av daggersättning inte är ett effektivt styrmedel. Förslaget riskerar snarare bidra till allvarliga humanitära konsekvenser och svårigheter för individen att kunna tillgodose sina mest grundläggande behov. Dagersättningen är redan på en sådan låg nivå som gör det svårt att täcka de mest nödvändiga levnadskostnaderna. Därmed kan en indragning av

dagersättningen inte anses vara proportionerligt då konsekvenserna kan bli allvarliga för individen. Vi avstyrker således förslaget.

6 Utvärdering av 2016 års ändring i lagen om mottagande av asylsökande m.fl.

En del av utredningens uppdrag har omfattat en genomföra en utvärdering av konsekvenserna av 2016 års ändring i lagen (1994:137) om mottagande av asylsökande m.fl. (LMA). Vi välkomnar utredningens specifika utvärderingsuppdrag då just utredningar av tidigare införda lagändringar ofta saknas som underlag för analys för vidare lagstiftningsarbete. Vi välkomnar även utredningens breda underlag som beaktats i analysen, där utöver myndigheters statistik och rapporter även har omfattat underlag från Svenska Röda Korset.¹¹

Vi delar utredningens slutsats som bland annat pekar på att effekten av en biståndsbegränsning blivit den motsatta i förhållande till syftet, det vill säga lett till att fler människor valt att avvika och därmed blivit ”papperslösa” och bortom myndigheters kontroll. Resultaten från utvärderingen pekar på att lagändringen sannolikt fått färre att återvända självmant efter regeländringen i jämförelse med situationen innan lagen ändrades. De asylsökande som fått beslut om avvisning eller utvisning har satts i en än mer utsatt position och risken att utnyttjas har varit överhängande.

Vi välkomnar utredningens förslag att även vuxna utan barn fortsättningsvis ska omfattas av mottagandelagen och kunna få rätt till bistånd efter att beslutet om avvisning eller utvisning har vunnit laga kraft och en eventuell tidsfrist för frivillig avresa har löpt ut. Vi delar dock inte utredningens förslag om att villkora bistånd till målgruppen, varken utifrån individens behov eller

¹¹ [lagesrapport-lma-2016.pdf](#),
[efter-avslag---upplevelser-av-att-leva-som-asylsokande_230219.pdf](#)

för att främja ett effektivt återvändandearbete. De uppställda kraven kan för många individer ses som hinder som inte ändrar förutsättningarna att inställa sig på asylboendet man tilldelat och därmed underlätta återvändandearbetet.

Vi ser även en risk med att på förhand förutsätta att individer kommer att välja att bo på tilldelat asylboende då analysen i utredningens utvärdering bygger på information som utgår från att lagen återgår till sin ursprungliga lydelse, dvs utan förändrade villkor.

7 Åtgärder för ett effektivt återvändande

Även personer med avlägsnandebeslut föreslås enligt utredningen vara skyldiga att bo på någon form av asylboende, förslagsvis ett återvändandecenter. Förutom de fördelar som utredningen antar att det kan komma innebära ses även boende på ett återvändandecenter generellt ge bättre förutsättningar för att kontakten med Migrationsverket och Polismyndigheten och kontrollen över var personerna befinner sig ska kunna upprätthållas. Detta kan i sin tur enligt utredningen förväntas främja både frivilliga återvändanden och återvändanden som sker med tvång. Dessutom anses det kunna säkerställa att personer med avlägsnandebeslut lever under ordnade förhållanden och motverka att deras utsatta position utnyttjas.

Svenska Röda Korset anser att de åtgärder som föreslås för att främja ett effektivt återvändande kan ifrågasättas. Svenska Röda Korset har lång erfarenhet av arbete med stöd till individer som har fått avslag och stått inför ett eventuellt återvändande. Vår erfarenhet visar att ökade kontroll- och tvångsåtgärder för att få personer med avlägsnandebeslut att lämna landet har mycket begränsad effekt. Vi anser att insatser för ett humant och hållbart återvändande bör fokusera på positiva incitament, såsom utökat reintegrationsstöd, och stärka individens välmående samt förmåga att ta emot information. Detta möjliggör för individer att fatta välinformerade beslut om sin framtid och vara väl förberedda inför ett återvändande. Vi anser att det

behövs mer information, samtal och förberedelser för att möjliggöra detta. Förutsättningar för detta inkluderar rimliga tidsfrister, möjligheter till förlängning, mer praktiskt stöd och hjälp i förberedelserna, samt ett utökat ekonomiskt och generellt reintegrationsstöd baserat på individuella behov och utsatthet. Dessa åtgärder är avgörande för att främja ett effektivt och hållbart återvändande.¹²

7.2 Personer med avlägsnandebeslut ska anmäla sig på asylboendet

Utredningen föreslår att personer med avlägsnandebeslut ska vara skyldiga att anmäla sig till Migrationsverket tre dagar per vecka. Anmälningsskyldigheten ska fullgöras på asylboendet. Närmare bestämmelser om tillvägagångssätt, veckodagar och tider ska regleras i förordning eller i föreskrifter. Tillstånd ska kunna beviljas att utebli från ett eller flera anmälningstillfällen om det finns särskilda skäl. Anmälningsskyldigheten ska inte gälla barn under 16 år.

Svenska Röda Korset avstyrker förslaget då vi anser att de föreslagna åtgärderna begränsar individens rätt till ett privat- och familjeliv på ett sätt som inte är proportionerligt i förhållande till de uppsatta målen. Trots att individerna som kommer att träffa av denna anmälningsskyldighet har ett avlägsnandebeslut som ska verkställas kan konstateras att skyldigheten, mot bakgrund av den föreslagna frekvensen på omfattningen, närmast ter sig ha formen av ett beslut om uppsikt, dvs. ett alternativ till förvar. Enligt lag ska beslut om alternativ till förvar baseras på en individuell bedömning enligt specifika fastställda kriterier. I fråga om förvarsinstitutet/upsikt som ett alternativ när fråga är om att förbereda eller genomföra verkställigheten av ett beslut om avvisning eller utvisning krävs att det finns en risk att individen bedriver brottslig verksamhet i Sverige, avviker, håller sig undan eller på annat sätt hindrar verkställigheten. Den nu föreslagna

¹² [efter-avslag---upplevelser-av-att-leva-som-asylsokande_230219.pdf](#),
[21-11-19_upplevelser-av-atervandande_2.pdf](#)

anmälningsskyldigheten - som alltså ska fullgöras tre dagar per vecka – föreslås dock gälla samtliga individer, oavsett konstaterade risker enligt ovan. Enligt Svenska Röda Korset är det mot denna bakgrund varken rimligt eller proportionerligt att införa en allmän bestämmelse där alla personer med avlägsnandebeslut automatiskt omfattas av uppsiktsliknande villkor. Sådana ingripande beslut kräver en individuell prövning och ett efterföljande beslut som kan överklagas enligt allmänna rättssäkerhetsprinciper, vilket vi ser inte föreslås av utredningen i och med att skyldigheten ska gälla alla personer med verkställbara avlägsnandebeslut. Om förslaget ändå kommer att genomföras ser vi det som positivt att utredningen understryker att anmälningsskyldigheten bör kunna anpassas till personens individuella behov och att tillfällena bör förläggas till vardagar där hänsyn tas till skolgång och deltagande i aktiviteter. Svenska Röda Korset anser det också välkommet att det ska finnas en möjlighet att söka tillfälligt tillstånd att utebli från anmälningsskyldigheten (se våra tidigare redovisade ståndpunkter under avsnitt 5.2) men saknar i detta avseende en möjlighet att kunna överklaga sådana beslut.

7.3 Personer med avlägsnandebeslut ska vistas inom ett begränsat geografiskt område

Personer med avlägsnandebeslut ska enligt utredningens förslag vara skyldiga att vistas inom ett begränsat geografiskt område, som ska omfatta det län där asylboendet är beläget. Tillstånd ska kunna beviljas att tillfälligt vistas utanför området om det finns särskilda skäl.

Vi avstyrker förslaget med hänvisning till anförda resonemang i avsnitt 5.3. Även om de berörda personerna har genomgått asylprocessen och fått avslag med besked om att lämna landet, anser vi att beslut om begränsad rörelsefrihet inom ett geografiskt område inte är proportionerligt utan att det föregås av en individuell prövning. En sådan utredning bör bedöma och fastställa om individerna utgör en tydlig risk för avvikande, ett hot mot rikets säkerhet, eller

om det finns andra skäl som utgör grund för förvar och andra begränsningar i rörelsefriheten.

7.4 Dagersättningen ska kunna sättas ned om skyldigheterna inte uppfylls

Utredningen föreslår att dagersättningen ska kunna sättas ned för personer med avlägsnandebeslut som utan tillstånd uteblir från minst två anmälningstillfällen under en månad eller vistas utanför det län där deras asylboende är beläget. Beslutet om nedsatt dagersättning ska gälla i minst en vecka. Dagersättningen ska inte sättas ned om åsidosättandet av anmälningsskyldigheten eller områdesbegränsningen berodde på orsaker som personen inte rådde över.

Svenska Röda Korset avstryker förslaget. Det är vår bestämda uppfattning att nedsättning och indragning av dagersättning inte är ett effektivt styrmedel. Förslaget riskerar snarare bidra till allvarliga humanitära konsekvenser och svårigheter för individen att kunna tillgodose sina mest grundläggande behov. Nivån på dagersättningen är redan så låg att en neddragning skulle innebära allvarliga konsekvenser i form av att människor inte kan tillgodose sina mest grundläggande behov och därmed innebära en oproportionerlig bestraffning.

Svenska Röda Korset ser även en stor oro för konsekvenserna av en nedsatt dagersättning för barn i familj. Barn riskerar drabbas särskilt hårt när en förälder blir sanktionerad med nedsatt dagersättning vilket måste tas i beaktande vid förslagets utformning.

8 Bistånd enligt lagen och möjligheten att arbeta

Utredningen presenterar förslag kring bistånd som ska utgå enligt mottagandelagen och möjligheten för asylsökande att arbeta i Sverige. De förmåner som kan utgå enligt lagen om mottagande av asylsökande m.fl. som

föreslås ska även gälla i mottagandelagen, det vill säga logi, kost, dagersättning och särskilt bidrag.

8.1.3 Övergångsersättning

Utredningen föreslår att en övergångsersättning införs och ska kunna utgå till asylsökande som beviljas uppehållstillstånd och upphör att omfattas av mottagandelagen. Ersättningen ska betalas ut som ett engångsbelopp i samband med att en person som har uppehållstillstånd upphör att omfattas av mottagandelagen och skrivs ut från Migrationsverkets mottagningssystem. En förutsättning för att en person ska få övergångsersättning är att han eller hon saknar egna medel.

Svenska Röda Korset välkomnar förslaget som vi anser kan bidra till att lösa det glapp som uppstår mellan utbetalningen av dagersättning och etableringsersättning. Vi ser detta som ett positivt steg mot att säkerställa kontinuerligt ekonomiskt stöd för individer i övergångsfasen. Emellertid noterar vi med oro att barn inte omfattas av någon form av övergångsersättning, då etableringstillägget inte har beaktats i det föreslagna beloppet. Vi rekommenderar därför att övergångsersättningen utökas till att omfatta barnfamiljer, för att även täcka barns behov och säkerställa deras välbefinnande.

För att ytterligare avlasta socialtjänsten i respektive kommun, föreslår vi att både belopp och tidsperiod för övergångsersättningen anpassas utifrån nuvarande handläggningstider och prisnivåer. Detta skulle bidra till att grundläggande behov kan uppfyllas och minska behovet av akuta ansökningar om bistånd hos socialtjänsten. Vi anser att dessa justeringar är nödvändiga för att säkerställa en smidig övergång och adekvat stöd till berörda individer och inte minst barnfamiljer.

8.2 Rätten till förmåner enligt mottagandelagen

Att en person kan ha rätt till bistånd enligt mottagandelagen innebär inte enligt utredningen att han eller hon faktiskt har rätt till logi, dagersättning och särskilt bidrag. Utredningens förslag innebär att rätten till förmånerna i många fall förenas med särskilda villkor.

Vi ser med oro på de förslag som innebär att bistånd villkoras. Vår erfarenhet visar att villkorat bistånd riskerar att ge svåra humanitära konsekvenser för de individer som inte klarar av att uppfylla dem, men också för samhället i stort exempelvis ökat illegalt arbete är människor riskerar utnyttjas samt försvårade och försenade integrationsmöjligheter.

Vidare anser vi att de villkor som stipuleras för olika grupper behöver tydliggöras och fastställas utifrån objektiva kriterier. Vår erfarenhet visar att krav på att medverka för att fastställa sin identitet många gånger inte föregås av tydlig information eller faktiska möjligheter för individer att uppfylla kravet. Skyldigheten att medverka till verkställigheten innefattar bland annat ett krav på att den ut- eller avvisade i så stor utsträckning det är möjligt aktivt deltar i arbetet med att fastställa sin identitet. En ut- eller avvisad person som visserligen inte har hållit sig gömd eller på annat sätt undvikit kontakt i samarbetet med de verkställande myndigheterna, men som i övrigt förhållit sig passiv har inte ansetts uppfylla kravet på medverkan.¹³ Praxis ger således utrymme för viss tolkning av när en person ska anses medverka till åtgärder för att beslutet om avvisning eller utvisning ska kunna verkställas. I kombination med svårigheter för den enskilde att till fullo förstå verkställighetsprocessen och de krav som ställs, finns det en risk att tolkningen av huruvida personen anses medverka eller ej görs till den enskildes nackdel. Givet att konsekvensen kan bli att dagersättningen sätts ner eller tas bort, krävs en tydlighet kring kraven på medverkan. Individen

¹³ MIG 2009:13

måste också ges möjlighet att till fullo förstå verkställighetsprocessen och vad som kan förväntas, både av personen själv och av svenska myndigheter.

Vidare noteras att villkoren för personer med tillfälligt skydd i princip enbart omfattar villkor på att befinna sig i landet vilket i sig är positivt men kan uppfattas som en orättvis bedömning i jämförelse med övriga grupper som omfattas av mottagandelagen.

8.3 Miniminivåer enligt EU-rätten

Dagersättningen

Utredningen föreslår att de kostnader som täcks av den nuvarande regleringen om dagersättning och särskilt bidrag tillgodoser grundläggande mottagningsbehov och en liknande reglering ska finnas i mottagandelagen. Vid utformningen av mottagandelagens reglering om dagersättning föreslås att en större del av de grundläggande behoven ska täckas jämfört med dagens reglering, däribland vinterkläder som krävs för en dräglig livsföring. För att den svenska regleringen ska vara förenlig med EU-rätten föreslår utredningen att bestämmelserna i mottagandelagen ska utformas så att det finns en koppling mellan nivån på den ekonomiska ersättningen för mat och kläder till asylsökande och nationella normer för att säkerställa en rimlig levnadsstandard för svenska medborgare. Nivån på det ekonomiska bidraget till asylsökande ska vara sådan att det kan motiveras objektivt och fastställas utifrån relevanta referenser.

Svenska Röda Korset ser positivt på en översyn av dagersättningens omfattning och utformning. Enligt nuvarande bestämmelser är dagersättningen i Sverige är avsedd att täcka kostnader för fritidsaktiviteter, hygienartiklar och andra förbrukningsvaror. Svenska Röda Korset har vid flera tillfällen i myndighetsdialog och i dialog med beslutsfattare påpekat att

den nuvarande nivån är alltför låg. Med tanke på de ökade levnadskostnaderna är det särskilt angeläget och viktigt att höja dagersättningen, då den nuvarande nivån varken är rimlig eller värdig. Vi ser i dag att personer som åtnjuter den befintliga dagersättningen inte klarar sin försörjning utan söker sig till våra verksamheter för att få mat, kläder och annat materiellt bistånd. Vi ser allvarliga konsekvenser av den låga ersättningsnivån så som att människor riskerar att utnyttjas på olika sätt på grund av den desperation de upplever när de inte klarar tillgodose de mest grundläggande behoven.

Jämlikhetskommissionen föreslog i sitt betänkande "En gemensam angelägenhet"¹⁴ att en utredning skulle tillsättas för att granska utformningen och nivån på dagersättningen för asylsökande, i syfte att säkerställa att en större del av de basala behoven täcks. Trots detta har dagersättningens nivå förblivit oförändrad sedan 1994.

I nuvarande utredning tas frågan upp på nytt i ljuset av det omarbetade mottagandedirektivet och andra EU-bestämmelser. Utredningen föreslår att reglerna om dagersättning i mottagandeförordningen utformas så att det finns en koppling till grunderna för beräkning av försörjningsstödet enligt socialtjänstlagen. Detta är ett mycket välkommet initiativ. Däremot noterar vi att den procentsats av riksnormen för personliga kostnader som dagersättningen ska beräknas på inte resulterar i någon faktisk förändring av den summa som gäller idag, det vill säga max 71 kr om dagen. Detta anser vi är mycket beklagligt och innebär att asylsökande fortsatt kommer få oerhört svårt att uppnå en skälig levnadsstandard.

Av det nya omarbetade mottagandedirektivet framgår uttryckligen att dagersättning är en ersättning som regelbundet tillhandahålls sökande för att

¹⁴ [En gemensam angelägenhet - Regeringen.se](#)

de ska kunna åtnjuta ett minimum av självständighet i sina dagliga liv.¹⁵ Dessa behov nämns inte uttryckligen i det nuvarande direktivet men avser enligt de riktlinjer som Europeiska unionens asylbyrå tagit fram, andra grundläggande behov som faller in under direktivets begrepp dagersättning. Enligt asylbyråns riktlinjer fyller dagersättningen tre olika syften, att göra det möjligt för sökande att uppnå en fysisk minimiexistensnivå (utöver grundläggande inkvartering, mat eller kläder), att se till att sökanden åtminstone i viss mån deltar i det sociokulturella livet i den medlemsstat de vistas i och att ge sökanden en viss grad av självständighet. Det faktiska beloppet bör fastställas med hänsyn till de nationella förhållandena och anpassas efter kompletterande behov utöver grundläggande behov, så som produkter eller tjänster av eget val (till exempel kulturaktiviteter, godis, tobaksprodukter, spel eller uteliv).¹⁶ Även om asylbyråns riktlinjer inte är rättsligt bindande innehåller det nya omarbetade mottagandedirektivet skyldigheter för medlemsstater att i sina övervaknings- och kontrollsystem ta hänsyn till tillgängliga icke-bindande operativa normer, indikatorer och riktlinjer för mottagningsvillkor som utarbetats av asylbyrån på EU-nivå.¹⁷

Tillträde till arbetsmarknaden

Utredningen bedömer att det område som asylsökande ska vistas inom, det län där deras asylboende är beläget, bedöms tillräckligt för att asylsökande som ska ha rätt att arbeta också har en sådan faktisk möjlighet att tillträda arbetsmarknaden på det sätt som mottagandedirektivet kräver.

Svenska Röda Korset delar inte utredningens bedömning och anser att detta kan utgöra en begränsning som försvårar tillträdet till arbetsmarknaden samt

¹⁵ Artikel 2.8, Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd

¹⁶ [Guidance-on-ReceptionConditions-SV.pdf](#)

¹⁷ Artikel 31 och skäl 64, [Europaparlamentets och rådets direktiv \(EU\) 2024/1346 av den 14 maj 2024 om normer för mottagande av personer som ansöker om internationellt skydd](#)

inte är förenlig med den svenska arbetspolitiska inriktningen att främja individens tillgänglighet till arbetsmarknaden och i största möjliga mån bidra genom att arbeta. Det är viktigt att beakta de stora regionala skillnaderna i arbetstillfällen beroende på asylboendets placering i landet. Asylsökande måste ha möjlighet att matcha sin kompetens med tillgängliga arbetstillfällen i olika län.

Vidare ska asylsökande enligt förslaget ges rätt att arbeta utan arbetstillstånd först efter en viss tid i Sverige. Undantaget från kravet på arbetstillstånd ska inträda först sex månader efter det att asylansökan lämnades in.

Svenska Röda Korset ser med oro på att möjligheten till undantag från krav på arbetstillstånd först börjar gälla efter sex månader. Detta försenar inte bara möjligheten till integration och möjlighet att bidra till samhället utan kan även riskera stor påverkan på den psykiska hälsan och välbefinnandet. I våra verksamheter och aktiviteter där vi möter asylsökande ser vi tydligt hur viktigt det är med en meningsfull sysselsättning under tid i väntan. Den låga dagernsättningen generar också ett behov att söka andra vägar till försörjning. Om regelverket blir strängare och dagernsättningen förblir extremt låg, finns det en risk att fler personer väljer att arbeta utan tillstånd. Detta kan leda till utnyttjande och exploatering.

Svenska Röda Korset avstyrker därmed förslaget då vi erfar att krav som gör det svårare att uppfylla kraven för att få undantag från arbetstillstånd och därmed få möjlighet att arbeta lagligt under ansökningstiden kan öka risken för att asylsökande blir utnyttjade i svartarbete med efterföljande risker och utsatthet.

Vi välkomnar förslag på införande av möjligheten för individen att överklaga ett beslut som begränsar den asylsökandes tillträde till arbetsmarknaden men

samtidigt lyfta risk utifrån grundläggande rättssäkerhetsgarantier att inte beviljas juridiskt stöd i processen.

8.4 Skyldighet att bekosta mottagandet

Vi delar utredningens bedömning att skyldigheten för asylsökande att bekosta materiella mottagningsvillkor bedöms inte vara mer förmånlig än vad EU-rätten kräver och att den nuvarande ordningen bör överföras till mottagandelagen.

Gällande utökade skyldigheter för asylsökande som har egna medel att bekosta nödvändig hälso- och sjukvård välkomnar vi den avrådan som utredningen tydligt stipulerar utifrån ett humanitärt och likabehandlingsperspektiv. Nuvarande ordning bör därför behållas.

9 Lagens förhållande till socialtjänstlagen

Utredningen har haft i uppdrag att fokusera på de otydligheter och brister som finns i nuvarande ordning, inte på att förändra mottagandesystemet som helhet. Det innebär att personer som omfattas av mottagandelagen även fortsatt i princip bör ha samma rätt till socialt stöd som i Sverige bosatta personer.

Det blir med detta förslag viktigt att förtydliga de punkter som orsakar svårigheter i nuvarande tillämpning och att avhjälpa otydligheter som leder till gränsdragningsproblem mellan Migrationsverket och kommuner idag. En asylsökande bör således alltid kunna ansöka om stöd hos socialtjänsten i den kommun där han eller hon tilldelats plats och bor på asylboende.

Den rådande inskränkningen i möjligheten till ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 och 3 §§ socialtjänstlagen ska finnas kvar. Utredningen föreslår därför att även kommunernas möjlighet att ge så kallat frivilligt bistånd enligt 4 kap.

2 § socialtjänstlagen ska inskränkas när en person omfattas av mottagandelagen.

Konsekvensen av förslaget är att socialtjänstlagen i övrigt är tillämplig och att asylsökande kan få en prövning av rätten till andra typer av insatser som kan ges enligt den lagen. Det krävs således inte som i dag en prövning av om förmånerna är av motsvarande karaktär.

9.2.3 Ekonomiskt bistånd enligt socialtjänstlagen ska inte utgå när personen omfattas av mottagandelagen

Utredningen föreslår att personer som omfattas av mottagandelagen ska ha samma rätt till bistånd enligt socialtjänstlagen som andra personer som uppehåller sig i Sverige, med undantag för möjligheten till ekonomiskt bistånd.

Svenska Röda Korset avstyrker förslaget att personer som omfattas av mottagandelagen inte under några omständigheter ska ges rätt till så kallat nödbistånd. Det är Svenska Röda Korsets uppfattning att det således bör kvarstå en möjlighet för kommuner att ge bistånd enligt socialtjänstlagen 4 kap 2§ i akuta situationer. Svenska Röda Korset anser att ett sådant förbud riskerar leda till allvarliga humanitära konsekvenser för personer som redan befinner sig i svår utsatthet och att det även skulle få negativa konsekvenser för samhället. Ett förbud mot att socialtjänsten ska ha möjlighet att bevilja ekonomiskt bistånd till en väldigt utsatt grupp riskerar att bidra till att personer tvingas ytterligare längre ut i marginalen och i utsatthet. Röda Korset har tagit del av erfarenheter från andra länder där liknande förbud införts där konsekvenserna har lett till ett ökat så kallat skuggsamhälle. Redan idag ser vi allvarliga konsekvenser av att socialtjänsten i de flesta kommuner är väldigt restriktiva med att ge ekonomiskt bistånd och andra insatser till personer i papperslöshet eller så kallade limbosituationer.

Att socialtjänsten enligt lag har det yttersta ansvaret för alla som vistas i kommunen torde innebära att möjligheten att bevilja nödbistånd i extraordinära situationer ska gälla för alla som vistas där. Särskilt viktigt att beakta barnets behov och särskilda rättigheter. Vi ser att ett förbud mot att ge ekonomiskt bistånd till barnfamiljer utan tillstånd att vistas i landet inte skulle vara förenligt med flertalet av barnkonventionens bestämmelser som alla gäller alla barn som vistas i Sverige utan diskriminering.¹⁸ Om akuta situationer av nöd uppstår är det därför avgörande att möjligheten att vända sig till socialtjänsten finns och att bistånd kan ges enligt 4 kap §2.

Nödbistånd är ett akut ekonomiskt stöd som kan beviljas av kommunen för att hjälpa individer i nödsituationer, när de inte kan tillgodose sina mest grundläggande behov. Stödet är tillfälligt och avsett att lindra svårigheter tills mer långsiktiga lösningar kan hittas. Då motsvarande stöd i nödsituationer till individer inte regleras i mottagandelagen anser vi således att ingen överlappning uppkommer utan att personer som omfattas av mottagandelagen även ska ges rätt att ansöka om nödbistånd enligt socialtjänstlagens bestämmelser, inte minst barn.

9.2.4 Migrationsverkets ansvar för logi

Migrationsverket ska inom ramen för myndighetens ansvar för mottagande av asylsökande och uppdraget att driva asylboenden i dag tillhandhålla tillgänglighetsanpassade boenden för asylsökande med funktionsnedsättning. Någon ändring i Migrationsverkets ansvar i detta avseende är enligt regeringen inte avsedd. Utgångspunkten är att Migrationsverket ska tilldela den asylsökande en boendeplats med nödvändiga anpassningar av boendemiljön. Mot denna bakgrund bedömer utredningen att det ska anses ingå i Migrationsverkets ansvar för logi enligt mottagandelagen att göra

¹⁸ FN:s konvention om barnets rättigheter; artikel 2 om icke-diskriminering, artikel 26 om att alla barn ska åtnjuta socialtrygghet och inkluderas av socialförsäkring, samt artikel 27 om varje barns rätt till en skälig levnadsstandard.

nödvändiga fysiska anpassningar av boendemiljön på asylboenden för personer med funktionsnedsättning.

Då utredningen inte föreslår ändringar gällande ansvar för anpassning av boenden vill vi i detta sammanhang uppmärksamma utmaningarna inom detta område idag. Våra erfarenheter från besök och verksamhet på flertalet boenden och en genomförd intern kartläggning av Migrationsverkets boenden visar att infrastrukturen vid de besökta anläggningsboendena ofta är bristande, särskilt när det gäller tillgänglighetsanpassning. Oavsett ansvarig aktör ser vi ett akut behov av att anpassa boenden utifrån gällande lagstiftning för tillgänglighetsanpassning och att det följs upp på ett systematiskt och regelbundet sätt.

I vårt arbete med stöd till målgruppen ser vi att mottagningssystemet i dagsläget inte är uppbyggt för att fånga upp individer med särskilda behov utan att det behöver byggas in en tydlig funktion både för att identifiera särskilda behov och för vad som ska göras efter att behoven identifierats. I dagsläget är det inte ovanligt att asylsökande får ett muntligt besked av mottagningshandläggaren i receptionen efter en redogörelse av vilka behov man redogjort för. Det som är genomgående är att det sällan är någon som ifrågasätter att det finns särskilda behov och att dessa behöver tillgodoses, utan snarare vems ansvar för att följa upp, utföra och finansiera insatserna.

Den sociala utredning som Migrationsverkets är ålagd att genomföra idag i samband med att en asylansökan lämnas in behöver utvecklas och systematiseras. Vi vill i detta sammanhang understryka vikten av att Migrationsverket på ett tidigt stadium identifierar särskilt sårbara personer och deras eventuella behov samt att det bör finnas ett tydligt verksamhetsstöd i den processen.

9.2.5 Ett uttalat ansvar och ersättning för fler sociala insatser

Utredningen föreslår att det inte ska ingå i Migrationsverkets ansvar för logi enligt mottagandelagen att driva eller att uppdra åt andra att driva asylboenden i form av särskilda vårdboenden. Enligt den gränsdragning mellan mottagandelagen och socialtjänstlagen som föreslås kan i stället socialnämnden i vistelsekommunen efter en ansökan från en asylsökande ta ställning till rätten till insatser enligt socialtjänstlagen, däribland särskilda boende.

Genom förslaget förtydligas vidare att socialnämnderna ansvarar för insatser som hemtjänst, personlig hjälp med aktiviteter i det dagliga livet och särskilda insatser till personer som är äldre, sjuka eller har en funktionsnedsättning.

Vi välkomnar utredningens bedömning att socialnämnden ska vara ansvarig för insatser i form av stöd och hjälp i boende eller särskilda boendeformer samt skyddat boende och annat lämpligt tillfälligt boende till följd av hot, våld eller andra övergrepp. Det är dock angeläget att detta förtydligas inte minst genom att säkerställa att information om socialtjänsten och deras ansvar delges systematiskt till alla som omfattas av mottagandelagen samt att de sökande ges adekvat stöd i ansökan till socialtjänsten. Att föreslå att kommunerna ska beviljas ersättning för insatser ser vi som särskilt positivt då vi mött och bistått klienter som nekats stöd med anledning av otydlighet kring betalningsansvar vilket inneburit onödigt lidande för dem berörda individen och dess anhöriga.

9.2.6 Ersättning till kommunerna för fler insatser enligt socialtjänstlagen

Svenska Röda Korset ställer sig positivt till de föreslagna ändringarna som syftar till att tydliggöra ansvaret för begravningskostnader. Förslaget att ge en kommun, som har beviljat ekonomiskt bistånd enligt 4 kap. 1 § socialtjänstlagen för begravning av en utlänning som vid dödsfallet

omfattades av mottagandelagen, rätt till schablonersättning för dessa kostnader är viktigt förtydligande. Förslaget ger bättre förutsättningar att underlätta för anhöriga till den avlidne, som saknar betalningsförmåga, att arrangera en värdig begravning.

Det är i detta sammanhang av stor vikt att klargöra att begravningskostnader är en nödvändig utgift för att uppnå en skälig levnadsnivå och bör inkluderas i de insatser som individer enligt mottagandelagen har rätt till. Om dödsboet saknar tillräckliga medel för att genomföra en begravning och behovet därför inte kan tillgodoses på annat sätt, bör bistånd enligt 4 kap. 1 § SoL betraktas som nödvändigt för att uppnå en skälig levnadsnivå. Dessutom omfattar rätten till privat- och familjeliv enligt artikel 8 i Europakonventionen även rätten att bli begravd och rätten att bestämma över begravningssättet och ska därmed respekteras.¹⁹

11 Informationsöverföring

Svenska Röda Korset kommenterar inte förslagen gällande informationsöverföring närmare men vill i sammanhanget lyfta vikten av att vid alla typer av ytterligare registreringar kopplade till individen bör det finnas ett tydligt syfte att säkerställa att informationsdelning i alla sammanhang är ändamålsenligt och inte sker slentrianmässigt att det är noga avvägt med respekt för individens integritet samt barnet bästa.

SVENSKA RÖDA KORSET

A handwritten signature in blue ink, appearing to read "Ulrika Modéer".

Ulrika Modéer

Generalsekreterare

¹⁹ Se vidare [CASE OF GATSALOVA v. RUSSIA \(European Court of Human Rights\) Application no. 41318/10 – LawEuro](#)